

DOĞAN CÜCELOĞLU

GELİŞTİREN ANNE-BABA

İLK BASIM
50.000
ADET

Remzi Kitabevi

DOĞAN CÜCELOĞLU, İstanbul Üniversitesi psikoloji bölümünden mezun olduktan sonra ABD’de Illinois Üniversitesi’nde Bilişsel Psikoloji (algılama, düşünme, iletişim) alanında doktorasını yapmıştır.

Daha sonra Türkiye’de Hacettepe ve Boğaziçi üniversitelerinde görev yapan Cüceloğlu, Fulbright bursuyla bir yıl süreyle Berkeley’deki Kaliforniya Üniversitesi’nde ziyaretçi öğretim üyesi olarak çalışmalarda bulunmuştur.

1980-1996 yılları arasında ABD’de Fullerton şehrindeki Kaliforniya Eyalet Üniversitesi’nde görev yapan Cüceloğlu’nun, kırkı aşkın Türkçe ve İngilizce bilimsel makalesi yayınlanmıştır. 1996 yılından bu yana Türkiye’de üniversite öğrencilerine, öğretmenlere, ana-babalara ve işadamlarına yönelik seminerlere, konferanslara ve atölye çalışmalarına ağırlık vermiştir.

1990’dan bu yana Cüceloğlu, Türk insanının düşünce, duyu ve davranışlarını bilimsel psikoloji kavramları içinde inceleyen kitaplar yazmaktadır.

YAZARIN TÜM KİTAPLARI

- Başarıya Götüren Aile • Bir Kadın Bir Ses
- Damdan Düşen Psikolog (söyleşi: Canan Dilâ)
- Gerçek Özgürlük • Geliştiren Anne-Baba • İçimizdeki Biz
- İçimizdeki Çocuk • İnsan İnsana • İnsan ve Davranışı
- İletişim Donanımları • Korku Kültürü
- ‘Mış Gibi’ Yaşamlar • ‘Mış Gibi’ Yetişkinler
- Onlar Benim Kahramanım • Savaşçı

www.dogancueloglu.net

Doğan Cüceloğlu

GELİŞTİREN
ANNE-BABA

Remzi Kitabevi

GELİŞTİREN ANNE-BABA / Doğan Cüceloğlu
Felsefi Psikoloji

© Remzi Kitabevi, 2016

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Ömer Erduran – Nezahat Arslan
Kapak fotoğrafı: Volodymyr Tverdokhlib/123RF
Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1748-0

BİRİNCİ BASIM: Kasım 2016

Kitabın basımı 50 000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Seçil Ofset
100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77, Bağcılar-İstanbul
tel (212) 629 0615 Sertifika no: 12068

İçindekiler

Teşekkür, 9

Başlarken, 11

BİRİNCİ BÖLÜM

*Kucağımda Tuttuğum Bu Çocuk Özünde
Nasıl Biri?*, 13

İKİNCİ BÖLÜM

*Niyetim Ne? Çocuğumdan Beklentilerimin
Farkında mıyım?*, 27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Anne-Baba Olarak Ben Kimim?, 51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

*Anne-Baba Olarak Neleri Bilmeli, Nelerin
Farkında Olmalıyım?*, 101

BEŞİNCİ BÖLÜM

Aile Toplantıları ve Ailede Yaşayan Değerler, 153

Bitirirken, 177

Notlar, 179

Kitaptaki Bazı Kavramlarla İlgili
Daha Ayrıntılı Okuma İçin, 180

Kaynakça, 188

*Ellerinden gelenin en iyisini yapmaya
gayret eden anne ve babalar...
Sizler gerçek kahramanlarsınız.*

TEŞEKKÜR

Bu kitabın oluŐuŐmasında, yazılmasında ve son Őeklini almasında birÇok insanın emeği var.

Öncelikle, yerli ve yabancı yüzlerce araŐtırmacının, düşü- nürün, yazarın eserlerinden yararlandım. Bu araştırmacı ve yazarlara teşekkür duygusu içindeyim. (Onların eserlerini kaynaklarda listeledim.)

Kitabın oluŐuŐması yıllar aldı. EŐim Yıldız bu kitabı yazma- mı en az on yıldır ısrarla söylüyordu. Ve bu on yıl içinde çev- remde birÇok değerli insanla kitapta yer alan kavramlar üs- tüne zaman zaman sohbet ettim. Bu konuda, Yıldız'a, İhsan Özen'e, NurdoĐan ArkiŐ'a, Polat DoĐru ve Yavuz DurmuŐ'a teşekkür borçluyum. Ayrıca seminerlerime katılarak ya da ya- zarak soru soran ve öykülerini paylaŐan değerli okurlarıma da teşekkür ediyorum.

Gümüldür'de Ege Denizi'nin kıyısında bana evlerini aŐan değerli insanlar Tülin ve Adil Hacıevliyagil'e özel bir teşekkür borcum var. Umarım daha nice kitaplarda kendilerine teşekkür etme olanağı bulurum.

Kitabın ilk müsveddesini gözden geçiren ve bana ge- ribildiririm de bulunan, aŐaĐıda isimlerini verdiğim dostla- ra teşekkür ediyorum; her birinin katkısı farklı ve önemli ol- du: Emre PekŐetinkaya, Ercan Yıldız, Gizem Çil, IŐıl Tokcan, Lokman Ayva, Mustafa Őahin, Mustafa Yalçın, Nimet Mertan, Ramazan Bozkurt, Őerafettin Can Polat, Őermin Çarkacı, Umay Divi.

Kitabın müsveddelerinin tekrar tekrar yazılmasında güler yüzüyle bana hizmet veren değerli sekreterim Berna Azımak'a da teşekkür borçluyum.

Yıldız Gül Hacıevliyagül Cüceloğlu'nun yeri farklı ve kendisi her kitapta özel bir teşekkürü hak ediyor. Ben bu kitabı yazarken Yıldız da kendi kitabı üzerinde çalışıyordu. Zaman ayırdı, ilk müsveddeyi ve daha sonraki müsveddeleri titizlikle gözden geçirdi. Yaptığı katkılardan dolayı okurlarım adına kendisine içten teşekkür ediyorum.

Remzi Kitabevi önemli, tarihi anlamı olan ciddi bir kuruluş. Ben bunun farkındayım ve Cumhuriyet ile neredeyse aynı yaşta olan bu kuruluşa saygı duyuyorum. Aynı zamanda bana bir aile gibi geliyor. Değerli insan, dostum Ömer Erduran'ın hem kapak çizimi hem de editörlük dokunuşları kendine özgü ve yeri doldurulamaz. Bu kitapta bir şansım daha oldu; sevgili Remzi Kitabevi'nin deneyimli yöneticisi Erol Erduran'dan rica ettim; o da kitabı gözden geçirmeyi kabul etti. Her ikisine de içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Remzi Kitabevi'nde her zaman destek gördüğüm Fevzi Kılınçarslan'a ve Öner Ciravoğlu'na dostlukları, kitabı daha okunur hale getiren Nezahat Arslan Palabıyık'a dokunuşları için teşekkür borçluyum.

Sık sık belirttiğim gibi anne-baba olmak dünyanın en sorumluluk isteyen işi. Umarım bu kitap onlara yardımcı olur.

BAŞLARKEN

Her ülkede anne ve babalık zor, ama değişim içinde olan ülkelerde daha da zor. Bir düşünün: Nesiller boyu korku kültürü içinde mayalandık. "Güç"ten başka hiçbir değer tanımayan korku kültüründe çocuk terbiyesi utandırmaya ve dayaja dayanır. Böyle bir çocuk terbiyesi ya "arsız" ya da "pısrık" insan yetiştirir. Yiğit anne ve babalar görüyorum; önceki nesilden içlerine yerleşmiş korku kültürü kalıplarının farkına varıp, onlardan kurtulmaya ve yeni bakış tarzları kazanmaya çalışıyorlar; bilinçli bir mücadele vererek, onur eşitliğine inanan sağlıklı bir insan yetiştirmek istiyorlar. Onları alkışlıyorum.

Buna karşın, içinde yetiştikleri korku kültürünün kalıplarının farkında olmayan, insanı bir araç olarak gören, çocuklarına olduğu kadar kendilerine de saygı duymayan anne-babaları görünce içim acıyor. Kucaklarındaki o muhteşem varlıkların hayatlarını bilmeden mahvetmelerini görmeye dayanmıyorum.

Sabırsızım çünkü anne-babaların kucaklarında tuttukları sadece kendi çocukları değil, aynı zamanda benim ülkemin geleceği. Bu çocuklar, Türkiye'nin çağdaş uygar bir ülke olmasının anahtarı.

Kitabı bu inançla yazdım. Çağdaş uygar bir aile olmadan çağdaş uygar bir ülke olunamaz; mümkün değil.

Ve Türkiye'nin oluşturacağı çağdaş uygarlığın, bireysellikte aşırılığa giden kapitalist sistem içinde yalnızlaşmış Batı insanına sağlıklı bir alternatif getirebileceğine inanıyorum.

Çocuklarımızın olabileceklerinin en iyisi olarak yetişmeleri bir ekip işidir ve bu ekibin en önemli üyeleri anne-baba ve öğretmenlerdir. Bir toplumun uygarlığı, çocuklarına gösterdiği sorumluluk duygusunda kendini gösterir.

Çocuklarımızın bir an önce sağlıklı ve özgür bir aile ortamına kavuşması dileğiyle, bu kitabı anne ve baba olma cesareti gösterenlere adıyorum. Bundan daha kutsal bir uğraşı düşünemiyorum.

Kitapla ilgili birkaç not

Akademik bir kitap havası vermemek için kitap içine bilimsel araştırma kaynaklarını serpiştirmedim. Kitabın sonunda bilimsel araştırmaları da kapsayan geniş bir kaynakça yer alıyor.

Tanımladığım kavramların bazılarının alt yapıları daha önce yazdığım kitaplarda bulunduğu için özet olarak içeriklerini sonda verdim.

BİRİNCİ BÖLÜM

**Kucağımda Tuttuğum
Bu Çocuk Özünde Nasıl Biri?**

Çocuğunu ilk kucağına aldığında, dalga dalga gelen sevinç, heyecan, telaş, kaygı ve sorumluluk duygularının arasında, her anne-babanın kafasından şöyle bir soru geçer: Kucağımda tuttuğum bu küçük insan özünde nasıl biri?

Haydi, kucağınızda tuttuğunuz bu küçük insanı biraz yakından tanımaya çalışalım.

Önemsenecek Muhteşem Bir Potansiyel

*Çocukların masumca soruları
felsefenin, bilimin ve sanatın kaynağıdır.*

Kucağınızda tuttuğunuz, muhteşem bir insan potansiyelidir. Bu muhteşem potansiyele bir göz atalım. Sinir sisteminde 124 milyar nöron (sinir hücresi) vardır. Zaman içinde, kişinin deneyimlere paralel olarak, bu nöronlar kendi aralarında sinaps adı verilen bağlantılar geliştirirler. Sinapslar belleğin ve öğrenmenin olduğu yerlerdir. İnsanın sinir sisteminde 10^{24} (on üstü yirmi dört) yani trilyonlarca sinaps bulunduğu hesaplanmaktadır. Bilgisayar terminolojisiyle ifade edecek olursak, nöron ve sinaps sayısı *donanım* (hardware) olarak tanımlanabilir. Bu demektir ki, çocuk hemen hemen sınır-

sız denebilecek bir belleme ve anımsama potansiyeli ile donanmış olarak doğar.

Çocuk sadece donanım ile gelmez, doğuştan bir yazılıma da (software) sahiptir. Kısaca bir bakalım:

Her çocuk merak güdüsüyle doğmuştur; merak etmemek elinde değildir. Doğuştan getirdiği bir temel komut ona, "Belirsizlikten rahatsız olacaksın, anlamlı hale getirmek için elinden geleni yapacaksın," der.

Çocuk merak ederek öğrendiği şeyleri birbiriyle ilişki içine sokmak zorunluğunu hisseder. Doğuştan getirdiği yazılım ona, "Öğrendiğin şeyler arasında ilişki kur," demektedir.

Yaşam deneyimleri ve ilişki kurduğu şeylerin sayısı artıkcça içsel yazılımı ona, "Üst düzey ilişkiler kur, kapsayıcı bütünsel sistemler geliştir," der. Böylece zaman içinde sadece "ev" değil, "komşu", "mahalle", "semt", "kasaba", "kent" ve "bölge" gibi bilişsel birimler oluşturur.

Çocuk öğrendikçe, anladıkça ve sorgulamaya başlayıp daha büyük sistemler kurmaya başladıkça *üstesinden gelinecek yeni yaşam deneyimleri* aramaya başlar. Yaşamın belirli bir alanını kavrayıp anladıktan sonra, o alana komşu olan ve henüz açıklığa kavuşmamış başka bir deneyim alanını sorgulamaya, didiklemeye başlar ve orada da bir sistem geliştirerek bütünselliğe ulaşmaya çalışır.

Ünlü filozof Thomas Hobbes şöyle bir gözlemde bulunmuştur: "Gördüğü şeylerin sebeplerini araştırmak insanoğlunun doğasına özgüdür. Bazıları daha çok araştırır, bazıları daha az; ama herkes kendi iyi ya da kötü kaderlerinin sebeplerini araştırarak kadar meraklıdır." Bazı aileler, bazı toplumlar çocuğun araştırmacı yönüne değer verir, geliştirmek ister; bazı aileler ve toplumlar ise bu yönün gelişmesinden korkar ve engellemeye çalışır. Bu iki farklı tutum zamanla farklı toplumlar oluşturur.

Albert Einstein, “Önemli olan sorgulamaktan vazgeçmemektir,” demiştir. Ve çocuk, aklının özgürlüğüne saygı duyulan bir ortamda büyüyorsa, sorgulamaktan hiç vazgeçmez; sürekli sormaya, sorunu didiklemeye devam eder. Ve daha da önemlisi sorup didiklemekten, araştırmaktan, keşfetmekten zevk alır. Keşfetmek, bir çocuğun en çok zevk aldığı şeydir.

Yukarıda anlattığım donanım ve yazılımla doğan her bir çocuk doğuştan potansiyel bir filozof, sanatçı ve bilim insanı adayıdır. Bu donanım ve yazılımların farkında olmak ve çocuğa bunları kullanma olanağı sağlamak, çocuğun gelişimi açısından son derece önemlidir.

Kucağınızdaki çocuğa baktığınızda onun böyle bir potansiyele sahip biri olduğunu görmek sizin için önemli mi? Önemliyse, çocuğunuz toprağını ve iklimini sevmiş gür bir ağaç gibi gelişir.

Akatlar’da Zeytinoğlu Caddesi’nde yürüyorum. Önümde, bir büyükanne ve elinden tuttuğu iki buçuk yaşlarındaki kız torunu ilerliyor. Büyükannenin acelesi olmalı; tamamen yürümeye odaklanmış, adımlarını ulaşmak istediği yere bir an önce varmak için atıyor. Çocuk ise çevresindeki her şeyle ilgileniyor. Gürültülü bir motosiklet geçti; çocuk durdu ve o gözden kayboluncaya kadar arkasından baktı. Biraz ileride çimenin üzerine uzanmış köpeği fark etti; kendi kendine bir şeyler söyledi, büyükanne bakarak tekrar etti. Büyükanne ise hiç oralı olmadan onu çekiştirip yürümeye devam etti. Birkaç adım attı, bir karga gak gak diyerek ağaçtan uçtu başka bir ağaca kondu. Çocuk kargaya baktı, ağaca baktı ve sonra büyükanneye dönüp bir şeyler söyledi. Büyükanne çocuğun dünyasının farkında bile değildi; o yürümeye devam etmek istiyordu.

Çocuğunuz bir kez çocukluk yaşayacak; bu dönemi onunla doya doya yaşayın.

Bir anne, bana yolladığı mektupta şöyle diyor: "Çok yorgun ve sorumlulukların altında ezilmiş hissediyorum. Annem kendi dönemlerinde böyle bir yılgınlık hissetmediklerini, bu kadar sabırsız ve öfkeli olmadıklarını, bizi seyrederken bile yorulduğunu söylüyor."

Bir başkası da şöyle yazmış: "Otuz yaşında yaklaşık 4,5 ay sonra baba olacak bir baba adayım. Bugüne kadar geçen süre içinde baba olacağım düşüncesi üzerinde çok durmadığım için birçok şeyin farkında değilim. Ancak bugün bu düşünce üzerinde ilk adımımı attım ve daha ilk adımında büyük bir eksik ile yola çıktığımı fark ettim. Bu sanki kutuplara keşfe giden kâşifin yanında soğuktan koruyucu kıyafetlerini almaması gibi bir hisse benziyor."

Yetişen her yeni kuşakla birlikte, onları yetiştiren anne ve babalardan da beklentiler artıyor. Toplumun gelişmesi için öncelikle ailede demokratik bir yapı kurulması şart. Bunun yolu da, anne ve babaların geçmişten gelen korku kültürü kalıplarından kurtulmaları ve onur eşitliğine inanan sağlıklı gelişmiş bireyler yetiştirmeleri...

Geliştiren Anne-Baba olmak için kendinizi ve çocuğunuzun tanımanız, beklentilerinizi, niyetinizi keşfetmeniz; değerlerinizi ve aile ilişkinizi sağlıklı tutmanız önemli. Bilen, anlayan, seven gözlerle yaşama bakmak kendi elinizde...

Güler yüzlü, sakin, güvenen, hayata, ailesine şükür duygusu içinde bakan bir anne, bir baba olmak çocuklarınıza verebileceğiniz en büyük armağandır. Çocuklar böyle bir armağanı hak ediyorlar.

DOĞAN CÜCELOĞLU

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1748-0

9 789751 417480

₺ 15,00